

[Aristotelova teorie ctnosti]

Roger Scruton

◆ bytový seminář, česky | anglicky, vznik: 26. 1. 1981

◆ private seminar, Czech | English, origin: 26. 1. 1981

[Aristotelova teorie ctnosti] [1981]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Na ten pojem *intencionalita*, který tady byl vysvětlován v tom, že to je jako prostředek k nějakému cíli. Já jsem měl ten dojem, že *intencionalita* vždycky, když se mluví o člověku, že má, jak se mluvilo v posledním odstavci, tak to zaměření prostě, že člověk neustále je na něco zaměřen, na nějaký předmět nebo na nějakou myšlenku nebo tak dále. Ale že tam není nějaký prostředek k nějakému cíli. Hejdánek: To nebylo řečeno přímo, ale pak tam bylo polemizováno. Pokud se mluvilo o prostředku k cíli, tak tam se polemizovalo s tím, že to nesmíme ten vztah ctnosti a blaženosti nesmíme chápat jako prostředek a cíl, že? Ale *intencionalita* spočívá v něčem jiném, ne v tom vztahu prostředku k cíli. *Intencionalita* spočívá v tom, že vůbec je nějaká akce zacílená. To neznamena, že je prostředkem, že? Je zacílená, prostě má svůj cíl.

To je totiž ten termín *intencionalita* samozřejmě moderní a nenajdeme ho u Aristotela. Je to interpretace toho, co myslel Aristotelés. Tam u něj je cíl vlastně dvojitý. Jednak je to cíl, který je mimo akci, tedy ta akce je cestou k tomu cíli, a jednak ta akce sama o sobě může být cílem. To jest, když se jdeme procházet třeba, tak naším cílem není někam dojít, nýbrž naším cílem je procházet se, že? Tak obojí je ale *intencionalní*, to jest je to nějak zaměřený, má to nějaký cíl buď v sobě, nebo mimo sebe.

Jiný hlas: *It was the question of the intentionality. Of course it is a modern term, but I tried to explain the possibility to interpret Aristotle's conception by this term. I just mean by intentional that it is an act done for a reason.*

Hejdánek: Jo, v té přednášce bylo použito toto slovo *intencionalita* jako že je to něco uděláno z nějakého důvodu, *reason*. Prostě že to má nějaký rozum, má to smysl, k něčemu to tedy směřuje.

Jiný hlas: Ta spravedlnost, jak o ní mluvil přednášející. Spravedlnost, že bez spravedlnosti nemůže být ani doloženo třeba přátelství. Někde jsem četl, že právě u Aristotela jsou dva druhy spravedlnosti: nějaká spravedlnost podílná a pak je spravedlnost vyrovnávací. Něco, co tedy při koupi, prodeji u občanů, a něco jiného je, když prostě získám nějaké dobro, čest a podobně. Jaká je to tedy ta spravedlnost, jestli právě tu vyloučil z těch ostatních těch ctností, že se spravedlností je to prostě nějak jinak. Tady se myslí tedy nikoli ta občanská spravedlnost, nýbrž ta podstatná. A ta není vyloučena, i když je postavena zvlášť jako něco, co přece jenom má odlišný charakter, že? Ne proto, že by byla nižší, nýbrž naopak skoro, že tam ty nároky jsou větší.

Jiný hlas: *You have said that without justice cannot exist friendship, for instance. And I heard that Aristotle has two kinds of justice, for citizen obtained or acquired for instance riches, and when something buy or something sell.*

Jiný hlas: *Aristotle's account of justice is very complicated.*

Jiný hlas: Aristotelovo pojetí spravedlnosti je velmi složité, komplikované.

Jiný hlas: *He has a theory of the virtue of justice.*

Jiný hlas: Má teorii spravedlnosti jako ctnosti.

Jiný hlas: *And the theory of the just distribution and fair dealing between people.*

Jiný hlas: A má teorii o spravedlivém rozdělování a jednání mezi lidmi.

Jiný hlas: *And it's not clear that they come together.*

Jiný hlas: A není docela jasné, jak se tyto dva pojmy kombinují.

Jiný hlas: *The theory of just distribution is what the question was about, about fair dealing and fairness. That is an idea that is often attributed to Aristotle, that justice is fairness.*

Jiný hlas: Ta teorie o spravedlivém jednání mezi lidmi, o vzájemném styku, je nejčastěji přisuzována Aristotelovi, ta spravedlnost jako férovost, *fairness*.

Hejdánek: Ta jako férovej, jo.

Jiný hlas: *That is the idea that you get in particular in the Politics, not in the Ethics.*

Jiný hlas: Tato idea je zdůrazněna v *Politice* a nikoli v *Etice*.

Jiný hlas: *And Aristotle defines it as treating equals equally.*

Jiný hlas: A Aristotelés to definuje jako dávání rovným rovného, nebo k rovným stejně.

Hejdánek: Ke stejným stejně.

Jiný hlas: *Treating equals equally. But he doesn't think that everybody is equal.*

Jiný hlas: Ale on si nemyslí, že jsou si všichni rovni.

Jiný hlas: *So that what is justice towards a slave is injustice towards a free man, for example.*

Jiný hlas: Takže co je spravedlivé pro otroka, není spravedlivé pro svobodného muže například.

Jiný hlas: *All that he means, I think, is that political justice is fulfilling rights.*

Jiný hlas: To, co Aristotelés míní, co si on myslí, je o naplnění práva, o tom, čím se ta spravedlnost naplňuje.

Jiný hlas: *But rights are unequally distributed among people.*

Jiný hlas: Ale práva jsou nerovnoměrně rozdělena mezi lidmi.

Jiný hlas: *The virtue of justice is a much more complicated thing.*

Jiný hlas: A spravedlnost jako ctnost je mnohem komplikovanější věc.

Jiný hlas: *It's best explained using Kant's terms:*

Jiný hlas: Líp se to vysvětlí pomocí Kantových termínů,

Jiný hlas: *the disposition to treat others as ends and not as means.*

Jiný hlas: a to je dispozice chovat se k druhým lidem ne jako k prostředkům, ale k cílům.

Jiný hlas: *And that isn't a matter of distribution, of distributing things, but a whole way of being towards people.*

Jiný hlas: A o tom to není, nezáleží na tom rozdělování věcí, o tu distribuci, ale o ten způsob chování se k ostatním.

Jiný hlas: *So that's a simple answer to that.*

Jiný hlas: Tak to je prostá odpověď.

Jiný hlas: *I think this points about [nesrozumitelné] corresponds to these two ideas [nesrozumitelné] of the two moments of being in the world.*

Jiný hlas: *The thought is that by have a temporal goal I can choose there is a lot of ways to gain this goal, I can choose one of them and it's reasonable to choose the easiest one. If I then decide that this is an eternal goal, an eternal aim, and this aim is, there is only one way and this will be most difficult, the other way, and this way is just the way to the eternal.*

Jiný hlas: Yes, it could be better said in Czech.

Jiný hlas: Zkusím to říct česky nejdřív. Kierkegaard v jedné knížce v jedné pasáži říká: člověk má různé časné cíle. K těm cílům vede vždycky několik cest a je tedy legitimní, když si člověk vybírá tu nejsnazší cestu k tomu kterému časnému cíli. Ale když si člověk položí jako cíl věčnost, tak k té vede jen jedna cesta. Ta cesta je nejtěžší a právě ta cesta sama o sobě teda se naplňuje s tou věčností nebo setkává se s tou věčností.

Jiný hlas: *Well, if I understand you correctly, you're relating Aristotle to a very theological viewpoint.*

Jiný hlas: Pokud vám správně rozumím, tak dáváte Aristotela do souvislosti s příliš teologickým pojetím.

Jiný hlas: *But I think that the way to understand Aristotle is as putting forward an anti-theological ethics.*

Jiný hlas: Ale já si myslím, že Aristotelés nám vytvořil antiteologickou etiku.

Jiný hlas: *And he trying to find the end of human existence in this life and not eternally.*

Jiný hlas: Že se snaží najít cíl lidského života v tomto životě, a ne věčný.

Jiný hlas: *So just as every organism has an end contained in itself,*

Jiný hlas: A tak jako každý organismus má svůj vlastní konec obsažený v sobě,

Jiný hlas: *which is to flourish and grow and reproduce and fulfill itself.*

Jiný hlas: což je vzkvétat, růst, reprodukovat se a naplnit se.

Jiný hlas: *And so does he think that even despite the fact that we have this rational nature, we can all similarly find fulfillment for that rational nature in the life which is given to it.*

Jiný hlas: Takže i přes ten fakt, že máme tuhle rozumovou povahu, můžeme pro tu racionální povahu najít naplnění v tom životě, který je mu dán.

Jiný hlas: *And this is a reaction to Plato's view that reason points us beyond time to eternity, like Kierkegaard's idea of like Plato's.*

Jiný hlas: Že je to reakce na Platónův názor, který si myslel, že nás rozum zaměřuje mimo náš čas do věčnosti, v čemž byl Kierkegaard si blízký.

Jiný hlas: *And the theory of virtue is a theory of how reason acts in this world.*

Jiný hlas: A teorie ctnosti je teorie o tom, jak rozum jedná v tomto světě.

Jiný hlas: *I think Kierkegaard had a view which is very much opposed to Aristotle as well, which is captured in one of his titles: Purity of Heart is to Will One Thing.*

Jiný hlas: Kierkegaardův názor byl v mnohém velmi protikladný Aristotelovi, což je zachyceno v jednom z jeho titulů: Čistota srdce znamená chtít jednu věc.

Jiný hlas: *Whereas for Aristotle virtue consists in the capacity to will many, many things and generate will always out of itself.*

Jiný hlas: Zatímco pro Aristotela ctnost je mnohem víc chtít hodně věcí a zobecňovat vůli ze sebe.

Jiný hlas: *And so dominate the world in which you find yourself.*

Jiný hlas: A tak dominovat ve světě, v kterém se nacházíte.

Jiný hlas: *So in a way Aristotle is in my view closer to Nietzsche than to Kierkegaard.*

Jiný hlas: Takže určitým způsobem Aristotelés podle jeho názoru blíž třeba Nietzschevi než Kierkegaardovi.

Jiný hlas: *So, I agree that in Aristotle's philosophy as a whole there is a deep theological commitment.*

Jiný hlas: No, souhlasím, myslím si, že v té Aristotelově filosofii je hluboký teologický závazek.

Jiný hlas: *But this is never mentioned in the ethics.*

Jiný hlas: Ale to není nikdy zmíněno v etice.

Jiný hlas: *It is in the metaphysics and other parts of the corpus.*

Jiný hlas: Je to v metafyzice a v jiných částech celku.

Jiný hlas: *And I think this is because Aristotle did want to produce a theory of practical reason without theological commitment.*

Jiný hlas: A já si myslím, že to je proto, že Aristotelés chtěl vytvořit teorii praktického rozumu bez tohoto náboženského závazku.

Jiný hlas: *I think Kant, in a similar way, tried to produce a theory of practical reason which showed that all rational beings must obey the moral law whether or not they believe in God.*

Jiný hlas: Podobným způsobem se Kant pokusil vytvořit teorii praktického rozumu, kterou by rozumné lidské bytosti musely poslouchat bez hlediska toho, že tady je nebo není Bůh.

Jiný hlas: *But unlike Aristotle, he thought that the only proof of God's existence lay in the fact that we do obey the moral law.*

Jiný hlas: Ale na rozdíl od Aristotela si Kant myslel, že to, že ty morální zákony posloucháme, je důkazem toho, že Bůh existuje.

Jiný hlas: *It's very subtle.*

Jiný hlas: A to je velmi jemné.

Jiný hlas: *And Kant, as you know, rejected all the possibility of metaphysical proof for God's existence.*

Jiný hlas: A Kant, jak víte, zavrhl všechny možnosti metafyzických důkazů existence boží.

Jiný hlas: *But he thought that there was practical proof, which is an odd idea.*

Jiný hlas: Ale on si myslel, že tady je praktický důkaz.

Jiný hlas: *Which is like the Marxist idea of praxis: if you act enough, you'll believe it.*

Jiný hlas: Což je podobné jako marxistická teorie praxis, jestliže jednáte dostatečně, nakonec tomu uvěříte.

Jiný hlas: *But I think it's significant in Kant that he thought that ethics must be independent of theology.*

Even Kant, in one sense.

Jiný hlas: A on si myslí, že to je významné i u Kanta, to, že si myslí, že etika musí být nezávislá na teologii.

Jiný hlas: *Otherwise it is meaningless to say that God is good.*

Jiný hlas: Jinak by nemělo žádný smysl říct, že Bůh je dobrý.

Jiný hlas: *We can only say that because we have an independent idea of the good.*

Jiný hlas: Můžeme to říct jen proto, že máme nezávislou představu o tom, co je dobré.

Jiný hlas: *And I think it would be absurd to think of God as having Aristotle's virtues.*

Jiný hlas: A on si myslí, že by bylo absurdní přemýšlet o Bohu jako o někom, kdo má aristotelské ctnosti.

Jiný hlas: *Or at least in the form that Aristotle argued for.*

Jiný hlas: Nebo aspoň v té formě, v jaké se je snaží Aristotelés dokázat.

Jiný hlas: *But there is a... I mean, there is a problem as to what qualities God has in Aristotle's theology.*

Jiný hlas: Takže je tady otázka, jaké kvality, jaké vlastnosti má Bůh v Aristotelově teologii z tohoto hlediska.

Jiný hlas: *Anyway, I just wanted to say where Kant and Aristotle... Kant could imagine a world without a God, Aristotle couldn't. Aristotle thought it was just a part of the reason... he just found God at the end of rational thinking, so he just couldn't imagine reason without the presumption of God.*

Jiný hlas: Jenom jsem chtěl říct, kde se to u Aristotela a u Kanta liší. Kant si mohl představit svět bez Boha, kdežto pro Aristotela to bylo naprosto nepředstavitelné. Ten dospěl k Bohu na základě svého rozumu, na základě svého uvažování, u něho v té filosofii ten svět bez božstva nemůže existovat.

Jiný hlas: *Well, there is a sense in which this is right and a sense in which it is wrong.*

Jiný hlas: No dobrá, v jednom smyslu je to správné a v jednom smyslu je to špatné.

Jiný hlas: *It is right that some kind of theological belief was a permanent background to Greek thought.*

Jiný hlas: Je pravda, že určitý druh teologického myšlení a víry byl trvalým pozadím řeckého myšlení.

Jiný hlas: *But Aristotle did ask himself the question whether God exists.*

Jiný hlas: Ale Aristotelés si kladl otázku, zda Bůh existuje.

Jiný hlas: *And he produced the first really theological argument for the existence of God, theological as opposed to merely metaphysical.*

Jiný hlas: A on vlastně vytvořil první teologický argument, důkaz toho, že Bůh existuje, na rozdíl od pouhého metafyzického.

Jiný hlas: *At the end of the Metaphysics, when he has examined all the presuppositions of our common thought...*

Jiný hlas: Na konci Metafyziky, kde zkoumá všechny předpoklady našeho obecného myšlení...

Jiný hlas: *He draws the conclusion as a definite piece of reasoning that God must exist.*

Jiný hlas: vytvořil závěr jako konečný krok svého rozumování, že Bůh musí existovat.

Jiný hlas: *With his famous argument for the existence of a prime mover.*

Jiný hlas: Například ve svém slavném argumentu o prvním hybateli.

Jiný hlas: *But he doesn't explicitly assume the existence of God as a premise anywhere in the Ethics, I think.*

Jiný hlas: Ale explicitně nepředpokládá existenci Boha nikde v Etice, myslím. Nevzpomínám si na to.

Jiný hlas: *...my interpretation is correct, but there is no known place in the Ethics where this connection is made.*

Jiný hlas: Myslím, že moje interpretace je správná, ale v Etice není známo místo, kde by toto spojení bylo učiněno.

Jiný hlas: *But you might think that it's somewhere subterranean. I think that's what you were really saying, isn't it? What Daniel Zimmerman is saying is that it's a subterranean thought, a subterranean connection.*

Jiný hlas: Ale vy si můžete myslet, že je to někde podprahové. A myslím, že to je to, co Daniel Zimmerman říkal, že je to taková podprahová myšlenka, podprahové spojení.

Jiný hlas: *But I think that Aristotle, like many Greeks, was impressed by the fact that men worship different gods, but always the same virtues.*

Jiný hlas: A já si myslím, že Aristotelés, stejně jako mnoho jiných Řeků, byl fascinován faktem, že lidé uctívají různé bohy a přitom oceňují stejné ctnosti.

Jiný hlas: *So it seemed to be part of human nature to admire and pursue justice, wisdom and courage.*

Jiný hlas: Takže se zdálo být lidskou přirozeností nebo částí lidské přirozenosti dosáhnout těchto ctností: odvahy, moudrosti a spravedlnosti.

Jiný hlas: *So he wanted to give a theory of human nature from which it follows that these are virtues.*

Jiný hlas: Takže chtěl vytvořit teorii lidské přirozenosti, ze které tyto ctnosti vyplývají.

Jiný hlas: *And I agree with him that men do worship different gods, and often very foolish gods. But that all men recognize virtue, even if it's only by hating it.*

Jiný hlas: A já s ním souhlasím, že lidé uctívají různé bohy a dost často podivné bohy. Ale všichni lidé dokážou rozpoznat ctnost, i kdyby to bylo jenom tím, že ji budou nenávidět.

Jiný hlas: *And so to the question of virtue by Aristotle, I think this assumption of friendship is quite transcendental. It talks about things without... I think it's not just a clear aspect of reason, virtue. It's not rational. There is an ethic to act, virtue of friendship. The intention of friendship, I think it's not so rational. It has feeling behind it. It's the feeling of a gesture.*

Jiný hlas: Jakože u toho Aristotela se objevuje v těch předpokladech ctnosti něco, co transcenduje to, že tam Bůh není, že se tam objevuje něco, co přece jenom tam vnáší něco transcendujícího, a to je přátelství. Není to tak úplně racionální, má to v pozadí nějaký cit, je to citový projev, gesto.

Jiný hlas: *And here again I think it's instructive to contrast Aristotle and Kant.*

Jiný hlas: A zde si myslím, že je opět poučné porovnat Aristotela a Kanta.

--- (Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...only for reason.

Morální člověk jedná jen z rozumu.

Whereas Aristotle's virtues, although they can only belong to a reasoning being, are not just reason. They involve emotion as well.

Kdežto Aristotelovy ctnosti, ačkoliv mohou náležet jen rozumové bytosti, nejsou jen záležitost rozumu.

Obsahují také emoce. Nejenom rozumovou činnost, činnost rozumu.

They involve emotion and desire. But Kant would call them pathological, partly pathological.

Zahrnují také žádosti, cítění, které by Kant nazval patologické.

For example, the kind of thought Aristotle has in mind is this: if you are my friend and I see you in danger...

Že například druh myšlenky, který má Aristoteles na mysli, je tento: jestliže jste můj přítel a já vás vidím v nebezpečí...

...then I have the desire to help you and put myself in danger too. That is what friendship is. Judged outside the context of friendship, that is totally irrational to put yourself in danger.

...tak mám žádost vám pomoci a postavit se sám do nebezpečí. To je tedy to přátelství. Posuzováno mimo kontext přátelství, je to absolutně neracionální, vystavit se nebezpečí.

But, Aristotle says, if we look at it in the context of all human life, it is reasonable to have the disposition to form friendships. And once you have that disposition, there are things that it compels you to do.

Ale Aristoteles říká, pokud se na to podíváme v kontextu celého lidského života, je rozumné nebo zdůvodnitelné vytvářet přátelství, mít dispozici k přátelství. A jakmile máte jednu tuhle dispozici, tak jsou věci, ke kterým vás přinutí.

So it was reasonable of the Spartans at Thermopylae to stand and die, because it was reasonable for them to have the courageous motive which made it necessary.

Takže bylo rozumné pro Sparťany u Thermopyl bojovat a zemřít, protože pro ně bylo rozumné mít motiv odvahy, dispozici odvahy, která zapříčinila, že bylo nezbytné, aby zemřeli.

So reason enters Aristotle's ethics in the distance. It's not there in the [nesrozumitelné]. The truly reasonable man for Aristotle is a man who has very strong emotions, but they're of a special kind. Takže rozum vstupuje do Aristotelovy etiky jakoby z distance. Opravdu rozumný člověk pro Aristotela není jen čistě racionální bytost, ale má emoce svého druhu.

Yeah, something like that.

I think the concept of friendship is broader than the concept of disposition. I think I don't have some disposition to the real friendship.

You don't?

I should say. And if I get a friend, it's not from my disposition. Já jsem říkal, že pojem přátelství je širší než pojem nějaké té dispozice. Že si nedokážu být skutečným přítelem, tak pak to znamená, že to není z mých vloh, z mých dispozic.

Well, you are asking me about a very difficult part of Aristotle's thought, which is the... surrounds the concept which we translate as friendship, *philein* in the Greek, which means much more than friendship and also much less.

Tážete se mě na velmi obtížnou část Aristotelova myšlení, která je vyznačena v našem překládání slova *philein*, což v řečtině znamená mnohem víc než naše slovo přátelství a zároveň mnohem méně.

When I was last in this room, I spoke about one very small aspect of it, of erotic love. But it's clear that I argued then that only rational beings can form erotic relations, strange though that seems.

Když jsem tady byl naposled, tak jsem mluvil o jednom velmi malém aspektu, o erotické lásce. Ale tehdy jsem argumentoval, že pouze rozumové bytosti mohou vytvářet erotické vztahy, i když se to může zdát podivné.

But it seems to me that Aristotle is right in thinking that there is a whole spectrum of relations between people, which are necessary to us as social beings and which involve the recognition of each other as having value in ourselves. And he uses the word *philein* for all these things.

Ale zdá se mi, že Aristoteles má pravdu v tom, že je tady celé spektrum vztahů mezi lidmi, které jsou pro nás nutné jako pro sociální bytosti, společenské bytosti, a které zahrnují rozpoznání každého druhého jako někoho, kdo má svou hodnotu sám v sobě. A Aristoteles používá slovo *philein* pro všechny tyto věci. And I think there is a genuine distinction in reality between men who have the disposition to form that kind of relation, which treats other people as having value in themselves, and those who can't do it, who treat others simply as means to their own satisfaction.

A já si myslím, že je tady skutečný rozdíl v realitě mezi lidmi, kteří mají tu dispozici vytvářet tento druh vztahů k druhým lidem jako k těm, kteří mají hodnotu sami v sobě, a mezi lidmi, kteří prostě tuto dispozici nemají a berou je pouze jako prostředky k nějakému cíli, který si kladou sami.

That's all I meant.

Tak jsem to myslel.

Ještě bych se chtěl zeptat, jestli ta *sōphrosynē* má také dva extrémní body, jestli také u *sōphrosynē* by se dalo říct, že... I want to explain if *sōphrosynē* has also two vices, two extremes. Jestli také má ty dvě neřesti, ta uměřenost, *sōphrosynē*, jestli by se to dalo taky mantinelovat těmi dvěma extrémy.

That is a very good point. It's clearly true that I have to accept that I am wrong in saying that...

Jiný hlas: I or Aristotle or someone is wrong about that. This is one reason why Aristotle chooses *sōphrosynē* for special treatment. You know *sōphrosynē* is practical wisdom.

To je určitě důvod, proč Aristoteles užívá pojmu *sōphrosynē* v určitém významu jako v takové praktické moudrosti.

He says that practical wisdom is the whole of virtue and not a part of it.

On říká, že praktický rozum je celá ctnost a ne pouze část.

And in that sense it is obviously absurd to say that there can be too much of it, or there is an extreme.

A v tomto smyslu by bylo absurdní říct, že může být i příliš, nebo že to má nějaký extrém.

But his idea of there being two vices for each virtue is one which he explains first of all by saying that we

don't often have the two words, we don't often have two words to name these vices.

Ale jeho myšlenka, že každá ctnost má dva extrémy, je taková, že se snaží vysvětlit, že často nemáme dvě slova pro tyto dva extrémy.

And secondly, that the two extremes are not to be found in the same place as the virtue.

A za druhé, ty extrémy se nedají nalézt ve stejném místě jako ta ctnost, ke které náleží.

If you look at courage, the two extremes there are aggression or rashness and fear or cowardice, which are passions that pull you in two directions.

Když se teď podíváte na odvahu, tak ta má dva extrémy, dvě vášně, z nichž jedna je strach a druhá zbrkllost.

Whereas the virtue is not something which operates at the same level at all. It looks down on those passions and despises them.

Zatímco ctnost není něco, co se nachází na stejné úrovni jako tyto vášně. Ta se vztahuje jinam, ale dívá se na ně z jiného hlediska a pohrdá jimi.

In a similar way, you could say that there is for wisdom two vices, there is for *sōphrosynē* two vices.

There is folly, foolishness, acting always on impulse.

A podobně se dá říct, že pro *sōphrosynē* také existují dva extrémy. Je to bláznovství, jednání vždy impulzivně.

And then there is the excessive indulgence of reason in the particular case, always thinking about what you are doing, is it right, is it right?

A pak takové přemnožené přemýšlení, rozebírání, vyptávání se, jestli je to správné.

Aristotle says that we don't have a word for that.

Aristoteles říká, že pro to nemáme pojmu.

But it is a recognizable vice, the infinite hesitation which prevents all action.

Ale je to rozpoznatelný extrém, nekonečné váhání, které zabraňuje akci.

So the truly wise man is the one who sometimes acts foolishly. For example, by getting drunk.

Takže opravdu moudrý člověk je takový, který občas jedná bláznivě. Například když se opije jako Sokrates.

Or just doing the spontaneous thing when it's the spontaneous thing that is required.

Nebo jednat spontánně, když je to spontánně vyžadováno.

Jiný hlas: Mně by zajímala ještě takhleto věc, že když si vezmete člověka, který udělá nějakou věc, tak teď si tu věc může rozebrat emočně a nebo rozumově. A rozumově může dojít k něčemu bez té emoce, a potom emočně to nějak působí a opět se to rozumově rozebere. A teď mi jde o to, jestli může vůbec, jestli dochází k tomu, že... protože Aristoteles uvažuje obě dvě věci, že bere v úvahu i ten cit i ten rozum, a jestli tedy existuje podle něj někde něco, kde se integrují tyto dvě věci, a nebo každá z těchto věcí tedy opravdu vystupuje zvlášť?

Jiný hlas: If a man is influenced either by his feeling, either by his reason, from these two points of view he can judge the situation and be forced to act. And whether there is some point for Aristotle where those two compelling forces meet?

Jiný hlas: Yes, well, it's true that they are integrated in Aristotle. In a famous image, Plato described the soul as riding in a chariot pulled by two horses: passion and reason. Passion or emotion, reason or desire. And regarded the duty of every man as being that of forcing these two horses to act together in harmony.

Je pravda, že jsou integrované. V jednom slavném obraze popsal Platón duši jako jedoucího kočára, který je tažen dvěma koňmi. Z nichž jeden je vášně a druhý rozum. Podle něho povinností každého člověka je držet ty dva koně tak, aby v harmonii běžely vpřed.

And all human disaster arises from letting one horse pull one side of the chariot too much.

A všechno lidské neštěstí pramení z toho, že ten kočár je tažen jedním nebo druhým koněm příliš.

Now this image is the one for which Aristotle gives the theory.

A tenhle obraz je vlastně ten, pro který Aristoteles vytvořil tu teorii.

He doesn't regard reason as a separate thing from passion. It is rather a right order in the passions.

On se nedívá na rozum jako na něco, co by bylo odděleno od citu. Je to spíše správný řád v citech.

Jiný hlas: And in a famous remark in the *Ethics*, Aristotle says that the important thing is not that a man should or should not feel anger, but that he should feel anger in the right degree, to the right person, on the right occasion and for the right reason.

V jedné slavné poznámce v *Etice* říká Aristoteles, že důležité není to, zda člověk má, či nemá pociťovat hněv, ale že by měl pociťovat hněv ve správné míře, vůči správné osobě, ve správné situaci a ze správného důvodu.

And that is what the just man does.

A to je to, co dělá spravedlivý člověk.

He is not somebody who acts *dispassionately* according to rules of reason. He is somebody who is absolutely carried away by anger when it is right to be carried away by anger.

Není to člověk, který jedná bez citu podle nějakých pravidel rozumu. Je to někdo, kdo je absolutně stržen hněvem, pokud je správné být stržen hněvem.

Jde mi o to, že když mluví o tom, že jsou ti dva koně, kteří jsou na uzdě, tak tu uzdu někdo musí držet.

Mám dojem, že tu uzdu drží zase rozum. Tak jestli byste mi to mohl vysvětlit?

Jiný hlas: That's a very good point and it's an objection that was made to Plato's image.

To je velmi dobrá poznámka a je to námitka, která byla často tomuto obrazu vyčítána.

It's an image that cannot be translated into a coherent *doctrine of the self*.

Je to přirovnání, které se nedá přeložit do konzistentní teorie o já a člověku.

And the same problem arose for Kant, who made the same distinction, dichotomy, between the *transcendental self*, which is motivated by reason, and the *empirical self*, motivated by desire.

A stejný problém vyvstal před Kantem, který učinil totéž rozdělení, dichotomii, mezi já transcendentálním, které je řízeno rozumem, a já empirickým, které je řízeno touhou.

Am I this horse or that horse or some third thing in between?

Jsem tento kůň, nebo tamten kůň, nebo něco třetího mezi tím?

And Aristotle's theory of *virtue* as a *harmonious disposition* of the whole soul was designed partly to answer this problem.

Aristotelova teorie o ctnosti jako o harmonickém pojetí bytosti, jako o něčem, co spojuje tyto dva extrémy, byla pokusem odpovědět na tento problém.

So you have to think of Plato's image as merely an image and not an argument.

Takže je třeba myslet na Platonovo přirovnání jen jako na přirovnání, nikoliv jako na argument.

Whereas Aristotle's argument in support of that image also makes it clear that it is only an image.

Zatímco Aristotelův argument na podporu tohoto přirovnání vyjasňuje, že je to pouze přirovnání.

And obviously a lot of bad *filosofie* comes when people take images too seriously.

Samozřejmě mnoho špatné *filosofie* vzniká, když lidé berou obrazy příliš vážně.

Dobře, tak nebudeme chodit k přirovnání, ale ať mi to vysvětlí prakticky. Po celou tu dobu Aristoteles vystupoval z praktického hlediska, na rozdíl třeba od Sokrata, který měl nějaký ideál. Takže aby mi vysvětlil, jak je to s tím rozumem a s tím citem.

Jiný hlas: The question might be reformulated like this: you make two analysis, one emotion, one rational, and they separate, and everyone comes to a different conclusion. Then how can you put these things together?

On mu dává tu možnost, že si člověk může udělat analýzu emocionální a racionální a ony se rozejdou. A potom jak to dát dohromady?

Mně jde v podstatě o tuto věc. I když Aristoteles říká, že na rozdíl třeba od Sokrata bere cit ještě v úvahu vzhledem k rozumu, tak když provedu nějaký akt, dejme tomu, že se o někoho starám, tak to na mě může působit emočně. Dál to nemusím rozebírat rozumově, můžu na sebe nechat působit jen emoce. Druhá fáze je, že to můžu celé rozebrat rozumově, jen z hlediska rozumu, zda to dělám dobře. Ale pak ještě

můžu ty emoce, které na mě působí, rozebrat rozumově, že je nenechám takové, jaké jsou. Jde mi právě o to, když se potom hovoří o tom, že ten člověk udělal dobro, nebo udělal zlo, tak z čeho se má nakonec vyjít? Který svůj přístup mám použít?

Jiný hlas: Well, that's actually even more difficult than the last one. This is an incredibly difficult question to answer and I don't have a complete answer at all. The theory of the *practical syllogism* is supposed to show how emotion and reason interpenetrate.

Jiný hlas: Teorie praktického *sylogismu* se snaží ukázat, jak rozum a emoce se prostupují.

Jiný hlas: Because the major premise of the *practical syllogism* is given by emotions.

Jiný hlas: Protože hlavní předpoklad praktického *sylogismu* je dán emocemi.

Jiný hlas: It's my anger that makes me want to do this to hurt you, say.

Jiný hlas: Je to můj hněv, který mě vede k tomu, že vás chci zranit.

Jiný hlas: It's my reason which shows me how.

Jiný hlas: A je to můj rozum, který mi ukazuje jak.

Jiný hlas: And only acting together do they produce any effect.

Jiný hlas: A pouze pokud spolupracují, dojde k nějakému efektu.

Jiný hlas: To be without reason would be already without the capacity to enact one's emotions successfully.

Jiný hlas: A být bez rozumu by znamenalo také postrádat schopnost uskutečnit své emoce.

Jiný hlas: One's emotions would be blind.

Jiný hlas: A lidské emoce by byly slepé.

Jiný hlas: But in another way, reason plays a part in the education of the emotions.

Jiný hlas: A z jiného hlediska rozum hraje roli ve výchově citů.

Jiný hlas: So that it forms these general dispositions, the *virtues*.

Jiný hlas: Takže formuje obecně dispozice, ty *ctnosti*.

Jiný hlas: Which don't determine every emotion on every occasion but create the framework within which emotions are exercised.

Jiný hlas: Které neurčují přesně každý cit v každé akci, ale vytvářejí rámec, v němž tyto city jsou zakoušeny.

Jiný hlas: So in that way, acting out of an emotion which is guided by a virtuous disposition, or formed by that virtuous disposition, as when one expresses anger at an injustice, one is acting reasonably through one's emotion.

Jiný hlas: V tomto smyslu jednat z popudu citu, který je formován tou ctnostnou, tou dispozí k ctnosti, tak jako když člověk vyjadřuje hněv nad nespravedlností, takže člověk jedná rozumně skrze svůj vlastní cit.

Jiný hlas: So the question of a *dichotomy* between reason and emotion does not arise.

Jiný hlas: Takže otázka toho rozkolu, *dichotomie* mezi rozumem a citem se vůbec neobjeví, nepovstane.

Jiný hlas: That is the beauty of *Aristotle's ethics*.

Jiný hlas: To je právě krása *Aristotelovy etiky*.

Jiný hlas: But of course, to show how that is possible, to justify that way of thinking, is something which is extremely difficult.

Jiný hlas: Ale samozřejmě ukázat, jak je to možné, ospravedlnit tento způsob myšlení, je něco, co je neobyčejně obtížné.